

University of Groningen

Onderzoek autisme en werk, een overzicht. Workshop over eigen regie bij autisme.

Landsman-Dijkstra, Johanna

Published in:
AD parade, kennisdeling

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Publication date:
2017

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Landsman-Dijkstra, J. (2017). Onderzoek autisme en werk, een overzicht. Workshop over eigen regie bij autisme. In *AD parade, kennisdeling*

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

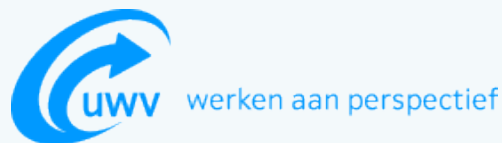
Onderzoek autisme* en werk

Jeanet Landsman, UMCG

8 juni 2017

NVvA AD college

**) waar 'autisme' staat wordt 'Autisme Spectrum Stoornis/ASS' bedoeld*

Doelen van vandaag

- Inzicht ‘wat is autisme’?
- Inzichten autisme en werk uit onderzoek en praktijk delen
- Uitwisselen van kennis en ervaring;

De vragen die centraal staan:

Als mensen met een autistisch brein de wereld zo anders beleven, wat zit daar achter en wat zijn de gevolgen, onder andere voor ‘eigen regie’?

En: wat kan hen helpen om daarmee te functioneren in de wereld van vandaag?

Luisteropdracht voor deze sessie

1. Bedenk wat de consequenties zijn van wat je hoort voor je eigen werk
2. Verzamel de vragen die je hebt
3. Schrijf oplossingen op die jij probeert
4. Noteer associaties

“De wereld heeft allerlei soorten brein nodig” (Temple Grandin)

- Leren van elkaar
- Vullen elkaar aan
- Saai als we allemaal hetzelfde zouden zijn
- Mooi als iedereen op eigen-wijze kan deel nemen aan samen-leving
- Mooi als we elkaar leren begrijpen
- Niet makkelijk in huidige maatschappij

Diagnose ASS, een 'fruitsalade?'

(Donna Williams)

- Diagnose ASS via gedrag (DSM-5)
 - 1) beperkingen in sociale communicatie en interactie,
 - 2) repetitief gedrag, specifieke interesses en **over- of ondergevoeligheid zintuiglijke prikkels (nieuw in DSM-5)**
- Niet via hersenscans, genetische analyse of onderzoek darmflora.
- Ook vaak angst, depressie of ADHD.
- Veel 'fruit', ieders unieke autisme.

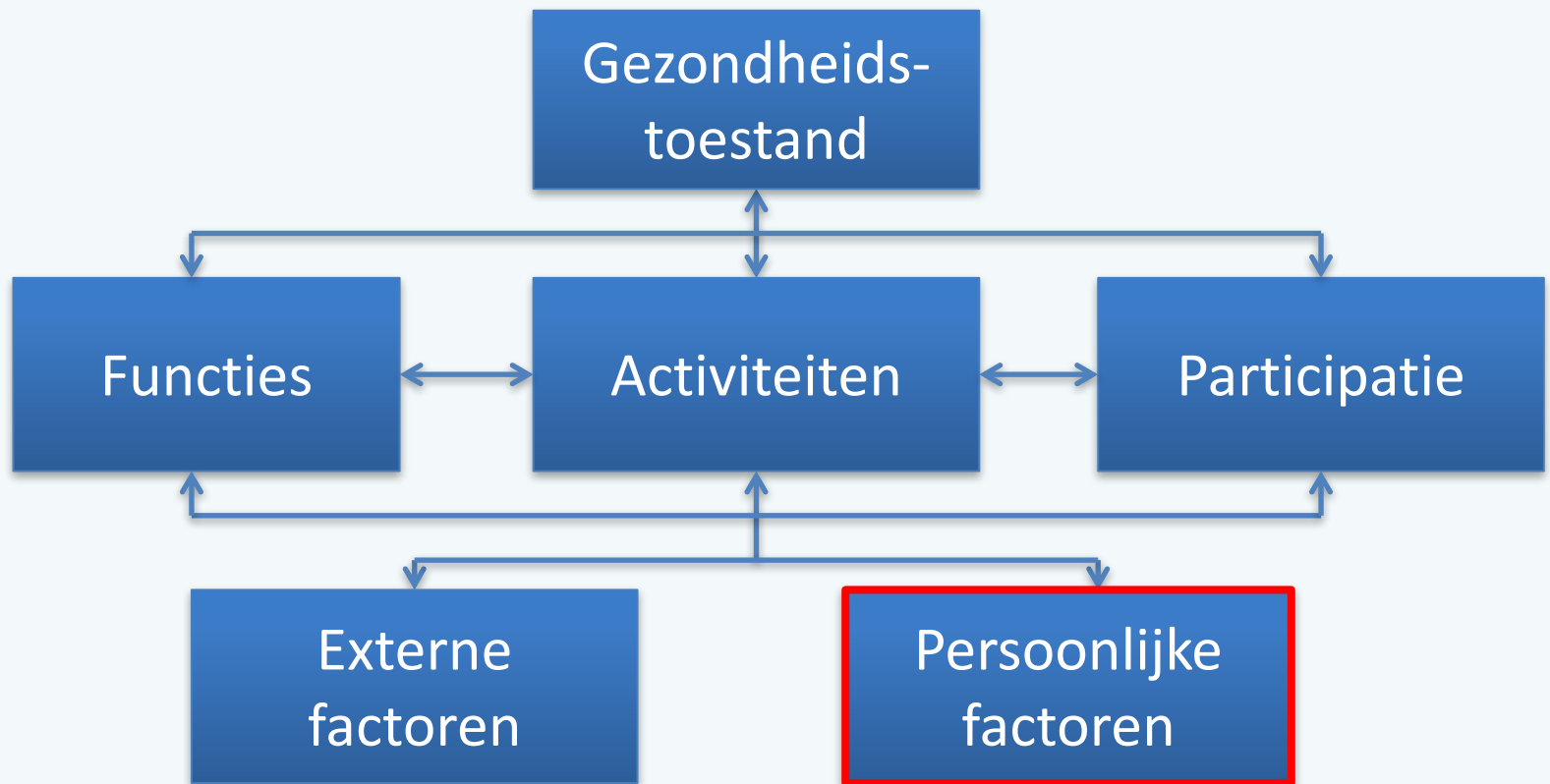
Citaat (www.tistje.com)

“(...)in die zin kan inzicht verwerven in autisme ook helpen om te verstaan wat het betekent menselijk te zijn, en hoe we talenten kunnen ontwikkelen die het leven, de kennis, en het gedrag van iedereen rijker kan maken. (...) Als persoon met autisme zou ik mezelf bijvoorbeeld specialist in stress kunnen noemen, in communicatieve conflicten, of in creatieve oplossingen vinden...”

Of, zoals Gijs Horvers altijd zegt:

“Als je 1 persoon met autisme hebt ontmoet, heb je 1 persoon met autisme ontmoet”

Beïnvloedende factoren participatie (ICF) *van World Health Organisation*

Persoonlijke factor: de hersenen

- Capaciteit op verstandelijk niveau (IQ)
- Manier van denken
 - Theory Of Mind (TOM)
 - Centrale Coherentie (CC)
 - Executief Functioneren (EF)
- Manier van waarnemen: sensorische informatieverwerking

Deze drie hangen samen!

En deze problemen niet alleen bij ASS!

Citaat (Anoniem)

“....het is eigenlijk gewoon.. ik ben niet afgestemd op mijn omgeving. In elk geval minder dan een ander. Daar loop je gewoon keihard tegenaan. Daar moet je toch maniertjes voor bedenken”.

Uitwisseling 1

Vul aan:

- 1. “Een ervaring met betrekking tot mensen met autisme in mijn werk die ik graag aan anderen voor wil leggen is....”*
- 2. Wat ik in mijn werk lastig vind als het gaat om begeleiden/coachen/behandelen van mensen met autisme, is”*

Luisteropdracht

1. Bedenk wat de consequenties zijn van wat je hoort voor je eigen werk
2. Verzamel de vragen die je hebt
3. Schrijf oplossingen op die jij probeert
4. Noteer associaties

Autisme onderzoek Gezondheidswetenschappen UMCG

Onderzoek Anja Holwerda e.a. (2010-2015)

Onderzoek gefinancierd door AKC (3 projecten: 2009-2016)

AWA Reach Aut
2014-2018

AWA Samen Doen
2014-2018

Opdrachten NVA
2014-2015

Project
prikkelverwerking bij ASS
en verstandelijke
beperking, ZonMw
'Gewoon Bijzonder'

De Sensatie van
een Goed Leven

Project maken
WerkWeb-Autisme met
persoonlijke profiel en
website, Inst. Gak en
ZonMw

Autisme onderzoek Gezondheidswetenschappen UMCG

Onderzoek Anja Holwerda e.a. (2010-2015)

Onderzoek gefinancierd door AKC (3 projecten: 2009-2016)

AWA Reach Aut
2014-2018

AWA Samen Doen
2014-2018

Opdrachten NVA
2014-2015

Project
prikkelverwerking bij ASS
en verstandelijke
beperking, ZonMw
'Gewoon Bijzonder'

Project maken
WerkWeb-Autisme met
persoonlijke profiel en
website, Inst. Gak en
ZonMw

Systematische review

Anja Holwerda, Sandra Brouwer, Jac vd Klink en Johan Groothoff 2013

- Identifying factors associated with work participation in individuals with an autism spectrum disorder.
- 3 studies van hoge kwaliteit; sterkte van relatie is 'beperkt'. Geen NL studie(s)
- Factoren gerelateerd aan arbeidsparticipatie: co-morbiditeit, IQ, geslacht, taal/communicatie, maladaptive gedrag, sociale beperkingen, gebrek aan initiatief nemen, functionele onafhankelijkheid, steun ouders, familie inkomen, mentale ziekten ouders, institutionalisatie, behandeling, onderwijsniveau.
- Type werk: laag (low level, unskilled and low pay jobs), maar zeer divers (taxi, bibliotheek, wasserette, conducteur, automonteur etc.) Groot deel ontving ondersteuning bij vinden werk. Merendeel werkt part-time (Eavens et al, 2008)

Wajong Cohort Noord Nederland

Anja Holwerda, Sandra Brouwer, Jac vd Klink en Johan Groothoff 2013

- Ruim 3000 Wajong-aanvragers in 2009
- Via UWV-Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)
- 1 en 2 jaar follow-up + transitietingen
- Vragenlijsten + administratieve data UWV
- Verschillende perspectieven: jongere, ouders, school, re-integratiebedrijven, werkgevers

Wajong Cohort: hoofd diagnose

Diagnose-codes

Verstandelijke beperking: 44%

- Zwaar/matig verstandelijk beperkt 7%

- Licht verstandelijk beperkt 27%

- Zeer licht verstandelijk beperkt 8%

- Verstandelijke beperking,
ernst onbekend 2%

Ontwikkelingsstoornissen (o.a. Autisme, ADHD) 27%

- Psychiatrische ziektebeelden 17%

- Somatische problematiek 10%

- Niet bekend 2%

Wajong Cohort: multimorbiditeit

Extra aandoening	50%
- Verstandelijke beperking	9%
-Ontwikkelingsstoornissen (o.a. Autisme, ADHD)	39%
- Psychiatrische ziektebeelden	29%
- Somatische ziekten/beperkingen	21%
- Niet bekend	2%

Bijkomende problematiek: levenslange ondersteuning nodig

	Leer- problemen	Mentale klachten	Medisch organische klachten	Verslaving	Problemen in gezin en sociale context	Sociaal emotionele en gedrags- problemen
Zwaar/matige verstandelijke beperking	1,0%	6,9%	8,9%	0,9%	1,8%	2,8%
Lichte verstandelijke beperking	43,8%	24,5%	43,6%	22,7%	36,4%	48,6%
Autisme	13,5%	26,5%	10,3%	9,1%	12,1%	5,4%
Overige ontwikkelings- stoornissen	19,8%	17,6%	9,0%	27,3%	16,6%	17,6%
Psychiatrische stoornissen	7,3%	16,7%	12,8%	40,0%	27,8%	12,2%
Somatische ziektebeelden	14,6%	7,8%	15,4%	0,0%	5,2%	13,5%

Autisme onderzoek Gezondheidswetenschappen UMCG

Onderzoek Anja Holwerda e.a. (2010-2015)

Onderzoek gefinancierd door AKC (3 projecten: 2009-2016)

AWA Reach Aut
2014-2018

AWA Samen Doen
2014-2018

Opdrachten NVA
2014-2015

Project
prikkelverwerking bij ASS
en verstandelijke
beperking, ZonMw
'Gewoon Bijzonder'

Project maken
WerkWeb-Autisme met
persoonlijke profiel en
website, Inst. Gak en
ZonMw

AKC-onderzoek ASS en werk (1)

Ans Cuppen en Frank Dekker, UWV Utrecht, 2010 (begeleid door Sandra Brouwer)

Pilotproject 'Wajongeren aan het woord'

Resultaten pilot (n=19): van belang bleek:

- kwalitatief goede begeleiding,
- werkgever en collega's bekend met autisme,
- parttime werken mogelijk (hersteltijd).
- Ontevreden over inhoud/niveau

AKC-onderzoek ASS en werk (2)

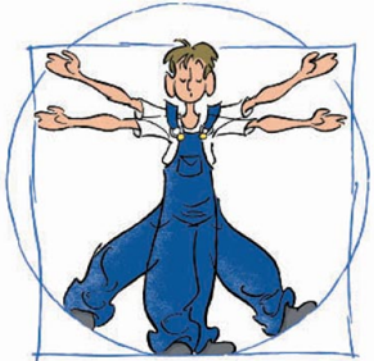
Sandra Brouwer, Jeanet Landsman en Carola Engbers, UMCG 2014

- Factoren van invloed op succesvolle arbeidsparticipatie in regulier werk
- Methode (4 teams VA en AD, UMCG.):
 - Vragenlijst gebaseerd op ICF-model (Wajongers met ASS, n=187, IQ>80).
 - Analyse dossiers (n=345/n=122).
 - Testen Competentie Profiel (n=24).
 - Interviews keuze opleiding/werk (n=12).

AKC-onderzoek ASS en werk (2)

Conclusies (1)

ACP niet direct bruikbaar, geeft wel beeld van overschatting en ingang voor gesprek.

Maak van urenbeperking geen momentopname, wel goed om geleidelijk arbeidsbelasting op te bouwen.

Begeleiding bij het maken van de juiste (arbeids- en/of opleidings) keuzes door professionals met kennis over ASS.

AKC-onderzoek ASS en werk (2)

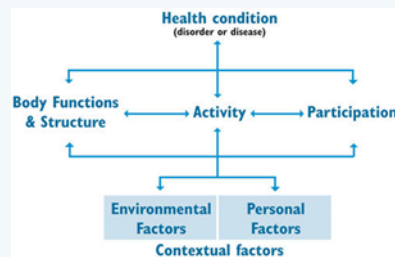
Conclusies (II)

Noodzaak tot een véél intensiever volgen, begeleiden en waar nodig interveniëren na de claimbeoordeling.

Intensieve samenwerking en warme overdracht is noodzakelijk bij goede beoordeling en begeleiding.

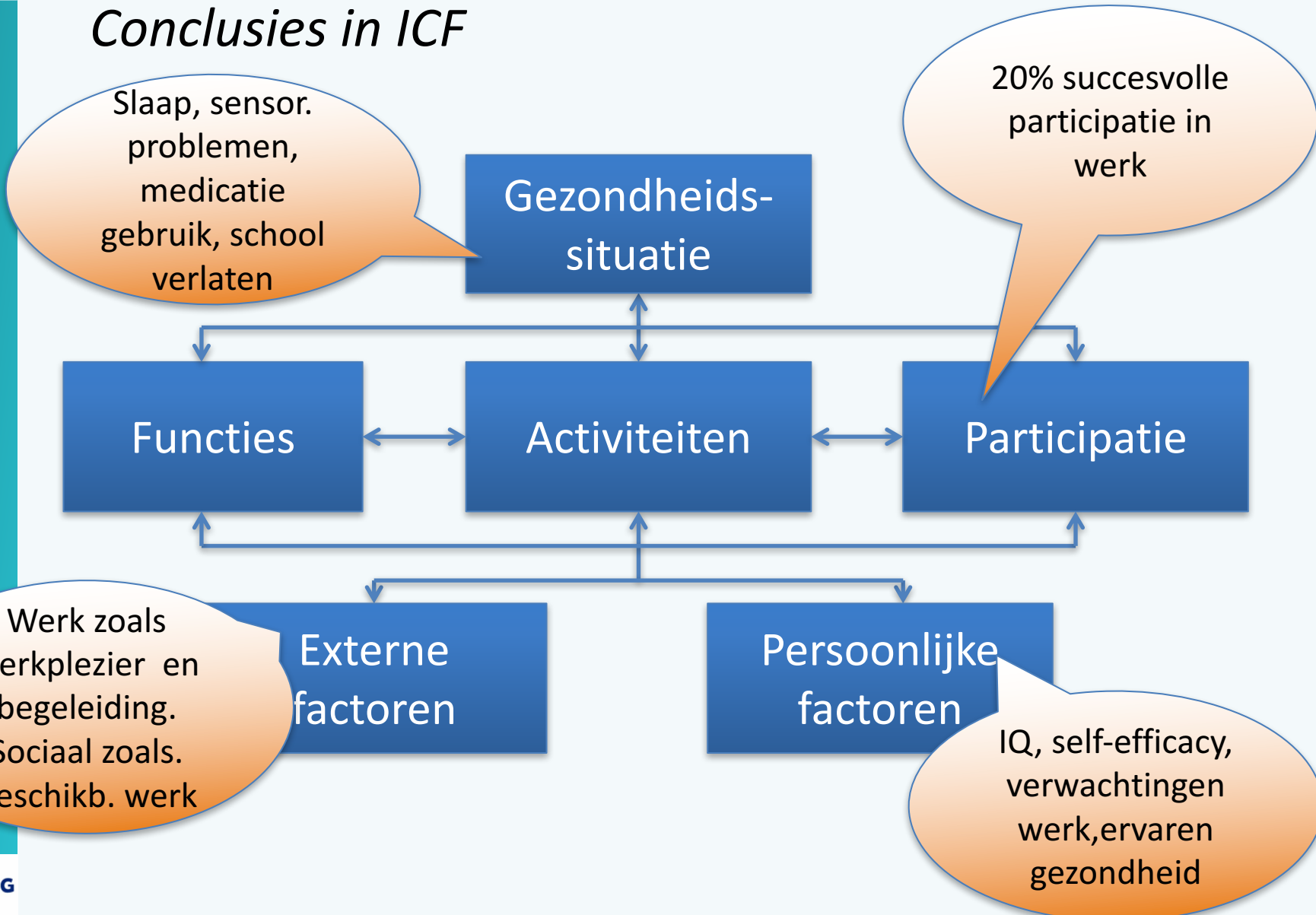
Factoren die extra aandacht behoeven: prikkelgevoeligheid, zelf-effectiviteit en werkplezier.

Citaat (Anoniem)

“Het is niet te doen. Elke baan die ik heb gehad.. in no-time ben ik op. Het gaat zo snel, dat kun je je niet voorstellen. Ook nu ik gezond eet en sport en niet meer drink. Het enige verschil wat het maakt, is dat ik er sneller van bij kom. Dat is al een winst. Maar ik had verwacht dat ik mijn spanningsboog kon vergroten. Dat is waar ik altijd op heb gehoopt. Maar dat zit er niet in blijkbaar”.

AKC-onderzoek ASS en werk (2)

Conclusies in ICF

Uitwisseling 2

Vraag aan elkaar:

- 1. Kijk terug in de afgelopen periode. Haal een situatie terug uit je werk waarbij je onvoldoende kennis, vaardigheden en/of instrumenten had tav autisme. Vertel aan elkaar welke vaardigheden, instrumenten en/of kennis je mistte.*
- 2. Bedenk oplossingen die je hierbij zouden kunnen helpen.*

Luisteropdracht

1. Bedenk wat de consequenties zijn van wat je hoort voor je eigen werk
2. Verzamel de vragen die je hebt
3. Schrijf oplossingen op die jij probeert
4. Noteer associaties

Autisme onderzoek Gezondheidswetenschappen UMCG

Onderzoek Anja Holwerda e.a. (2010-2015)

Onderzoek gefinancierd door AKC (3 projecten: 2009-2016)

AWA Reach Aut
2014-2018

AWA Samen Doen
2014-2018

Opdrachten NVA
2014-2015

Project
prikkelverwerking bij ASS
en verstandelijke
beperking, ZonMw
'Gewoon Bijzonder'

Project maken
WerkWeb-Autisme met
persoonlijke profiel en
website, Inst. Gak en
ZonMw

AKC-onderzoek ASS en werk (3)

Jeanet Landsman, Hanneke Vervoort en Sandra Brouwer, 2016

- Ontwerpen van een bruikbare en valide checklist “Autisme en werk”
- Kansen en mogelijkheden in kaart brengen
- Participatie bevorderen
- Product daadwerkelijk bruikbaar voor en gebruikt door de praktijk

Zelfmanagement instrument:

‘persoonlijk profiel’

AKC-onderzoek ASS en werk (3)

- Literatuuronderzoek
- Raadpleging experts (meerdere perspectieven)
 - Individuele gesprekken experts
 - Expertgroepbijeenkomsten
- Adviesrapport met blauwdruk instrument, concept vragenset en aandachtspunten voor implementatie

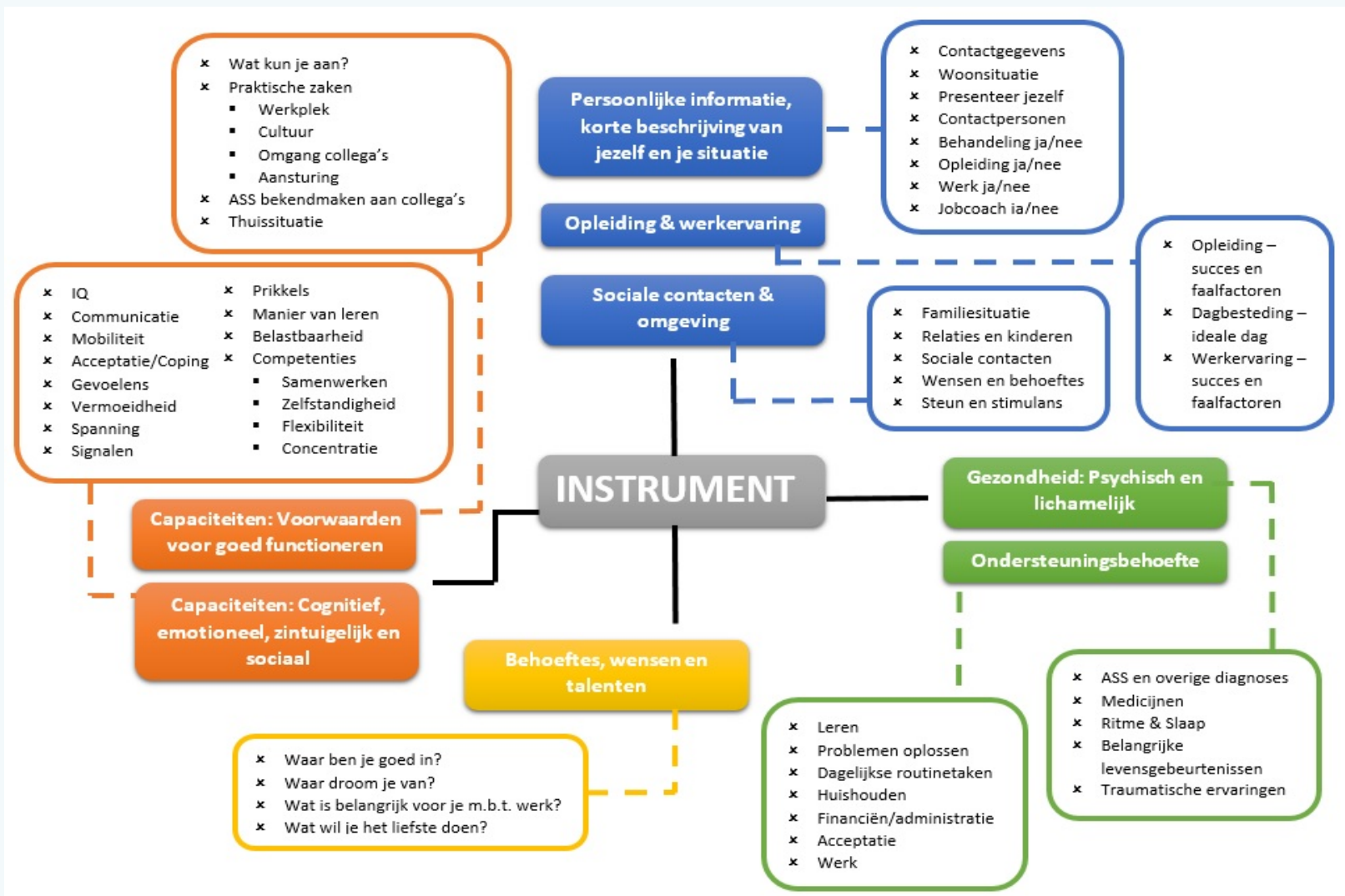
AKC-onderzoek ASS en werk (3)

Citaat ervaringsdeskundige

“Wat ik goed vind, is dat de onderzoekers ons als ervaringsdeskundigen hebben ingeschakeld om erachter te komen waar behoefte aan is. Er zijn al super veel tools natuurlijk, het punt is dat de meeste tools niet altijd even goed beschikbaar of voor iedereen toegankelijk zijn. Bedrijven die een tool hebben, zeggen meestal: je moet klant zijn bij ons, of je moet ervoor betalen. Het goede van deze nieuwe tool is dat die gratis en voor iedereen beschikbaar is.” (Roy Houtkamp)

AKC-onderzoek ASS en werk (3)

Concepten vragenset

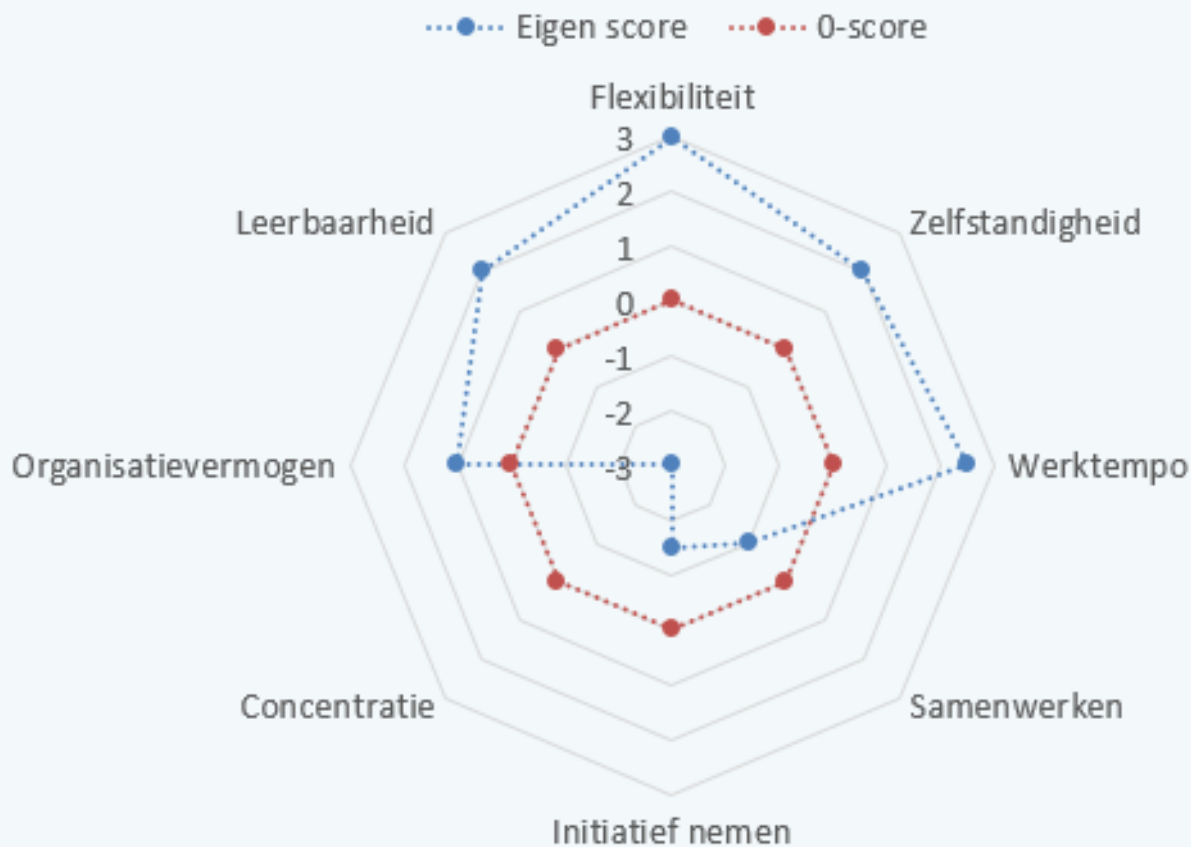
AKC-onderzoek ASS en werk (3)

Citaat ervaringsdeskundige

“Wat tijdens de sessies naar voren kwam is dat niet- autisten (neuro typicals) hun eigen referentiekader hebben over autisten. Vanuit hun ervaring weten ze veel en kunnen ze prima initiatieven ontplooien die autisten helpen. Maar zich verplaatsen in mensen met autisme blijkt op bepaalde gebieden toch eigenlijk onmogelijk. En daar kan een ervaringsdeskundige helpen ontbrekende schakels in te vullen, verrassende ideeën te lanceren en soms zelf aannames te ontkrachten.” (Wim ten Brinke)

AKC-onderzoek ASS en werk (3)

Verskillende outputs voor het profiel

Autisme onderzoek Gezondheidswetenschappen UMCG

Onderzoek Anja Holwerda e.a. (2010-2015)

Onderzoek gefinancierd door AKC (3 projecten: 2009-2016)

AWA Reach Aut
2014-2018

AWA Samen Doen
2014-2018

Opdrachten NVA
2014-2015

Project
prikkelverwerking bij ASS
en verstandelijke
beperking, ZonMw
'Gewoon Bijzonder'

Project maken
WerkWeb-Autisme met
persoonlijke profiel en
website, Inst. Gak en
ZonMw

Werkgroep arbeidsparticipatie

- Ontwikkelen online gids autisme en werk
 - Vraag en aanbod werk
 - Mogelijkheden begeleiding/behandeling
 - Algemene tips en trucs
 - Regelgeving
- Cohortstudie 3e meting, respondenten (n=100) nu volwassen: invloed (ontwikkeling van) autisme kenmerken op participatie (meting in 2017, resultaten bekend in 2018).
- Samenwerking National Autistic Society
 - Finding Work (gebaseerd op supported employment)

Citaat

“De doelstelling om een digitale tool te ontwerpen die mensen met een ASS ondersteunt in al hun levensfasen en life events is in deze tijd natuurlijk heel actueel en veelbelovend. Blijft wel als aandachtspunt dat mensen met autisme eigenlijk altijd wel een vertrouwenspersoon nodig hebben die hen helpt stappen te zetten! (Wim ten Brinke)

Uitwisseling 3

1. Wat zijn de consequenties van wat je hebt gehoord voor je eigen werk?
2. Wat zijn nu nog je vragen?
3. Welke oplossingen heb je?
4. Wat zijn verdere associaties?

Bedankt voor uw aandacht!

Jeanet landsman

j.a.landsman@umcg.nl

06 303 126 31

Twitter: Landsvrouw en:
Prikkels_Autisme_VB